

Mielenterveyskuntoutuksen kehittämiskeskus
Kuntoutuspäällikkö Ulla Järvi

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta
Kuulemistilaisuus 21.3.2002

VNS 1/2002 vp Kuntoutusselonteko 2002

Yleistä

Kuntoutusasiain neuvottelukunta on edellisen kuntoutusselonteon antamisen jälkeen käsitellyt mielenterveyskuntoutuksen kehittämistarpeita keskustelemalla asiasta kokouksissaan ja kuulemalla alan asiantuntijoita. Lisäksi neuvottelukunta perusti määräaikaisen asiantuntijatyöryhmän tarkastelemaan mielenterveyskuntoutuksen nykytilaa ja valmistelemaan nyt käsittelyssä olevan selonteon mielenterveyskuntoutusta käsittelevää osuutta. Työryhmän työn tuloksista ja kehittämissuosituksista on valmistumassa STM:ssä raportti. Myös muita merkittäviä mielenterveystyön kehittämishankkeita (esim. Mielekäs elämä! –ohjelma ja Mielenterveyspalveluiden laatusuositukset) on toteutettu edellisen selonteon jälkeen. Mielenterveyskuntoutuksesta on alettu puhua muutenkin kuin juhlapuheissa.

Kuntoutujanäkökulmasta katsoen todellisuus on kuitenkin edelleen melko toivoton. Kuntoutuspalveluita ei ole tarpeeksi saatavilla. Erilaiset kehittämisprojektit ja –hankkeet ovat tuottaneet paljon raportteja ja suosituksia, mutta vain vähän projektien loppumisen jälkeen jatkuvaa, suunnitelmallista ja pysyvää toimintaa. Kunnissa vähäisiäkin kuntoutuspalveluita on ajettu alas ja samalla hakijamäärät ja jonot kolmannen sektorin järjestämiin kuntoutuspalveluihin ovat kasvaneet kohtuuttomiksi. Kolmannen sektorin merkitys erityisesti mielenterveyspalveluiden järjestäjänä on useiden selvitysten mukaan kasvanut. Kuntoutuspalveluiden tarjonta on alueellisesti epätasa-arvoista, mistä johtuen joillain paikkakunnilla / alueille ei ole mahdollista tarjota edes peruskuntoutusta, saati valinnan vaihtoehtoja, jatkuvuutta tai saumatonta palveluketjua. Ei yksinkertaisesti ole olemassa paikkoja tai palveluita mihin kuntoutua tai kuntouttaa. Samanaikaisesti mielenterveysongelmat ovat suurin työkyvyttömyyden aiheuttaja Suomessa.

Mielenterveyskuntoutuksen keskeiset kehittämistarpeet

Mielenterveyskuntoutujan tämän päivän todellisuutta on se, että häntä edelleen pallorellaan palvelujärjestelmässä luukulta toiselle, palveluita ei ole riittävästi ja vaihtoehtoja on vähän. Työn- ja vastuunjaot kunnallisen avohoidon ja erikoissairaanhoidon sekä muiden mielenterveyskuntoutuksen toimijoiden välillä ovat epäselvät. Palvelujärjestelmää tulee selkiinnyttää ja mielenterveyskuntoutuksen peruspalveluille tulee määrittää minimitaso. Palveluiden koordinoimiseksi, päällekkäisyyksien karsimiseksi ja vähäisten resurssien mielekkään käytön edistämiseksi on mitä pikimmin tehtävä kattava selvitys eri sektoreiden tuottamista kuntoutuspalveluista. Selvityksen perustana tulee olla mielenterveyskuntoutuksen peruskäsitteiden määrittely ja niiden selkiinnyttäminen. Julkisen sektorin roolia mielenterveyskuntoutuksen peruspalveluiden suunnittelijana, koordinoijana ja tuottajana tulee korostaa ja sen rahoituksen vakaus ja jatkuvuus tulee taata. Kuntoutujien osallistuminen palveluiden kehittämiseen, laadunvarmennukseen ja toteutuksen arviointiin tulee mahdollistaa ja ottaa osaksi normaalia toimintaa.

Aktiivisen, omien tavoitteiden mukaisen kuntoutumisen edellytykset ovat mielenterveyskuntoutujalla vähäiset: kuntoutuspalveluista ja –etuksista ei saa tietoa, perustoimeentulo on usein heikko, kuntoutusetuuksia ei osata hakea eikä kuntoutussuunnitelmia tehdä yhdessä kuntoutujan kanssa. Kuntoutujalähtöisen toiminnan mahdollistamiseksi ja siten myös kuntoutuksen tuloksellisuuden lisäämiseksi on mielenterveyskuntoutukseen luotava kuntoutus- tai palveluohjausjärjestelmä, jonka turvin kuntoutujan on mahdollista saada tarvitsemansa tuki kuntoutumisprosessinsa etenemiseen.

Sekä kuntoutuskurssien että muun ryhmämuotoisen kuntoutuksen kysyntä ylittää tällä hetkellä suuresti tarjonnan. Yksilöllisten kuntoutusmuotojen ja psykoterapian rinnalle osaksi kuntoutuspalvelujärjestelmää tulee kehittää ja määrällisesti huomattavasti lisätä ko. kuntoutuspalveluita. Ryhmämuotoinen kuntoutus on yksilökuntoutukseen verrattuna taloudellista ja tarjoaa aina vertaistuen mahdollisuuden. Vertaistuki on useissa mielenterveyskuntoutuksen vaikuttavuus selvityksissä todettu yhdeksi keskeiseksi kuntoutumista edistäväksi tekijäksi.

Mielenterveyskuntoutuksen tulevaisuuden haasteet

Tulevaisuudessa ihmisten on jaksettava työssä entistä pidempään ja tätä jaksamista on tuettava nykyistä paremmin. Koska eläkkeeltä työelämään palaaminen on vaikeaa, on ennen aikaisen eläköitymisen ehkäiseminen tärkeää jo ennen tulevan työvoimapulan vuosia. Tyky –toiminnan sisältöä on kehitettävä paremmin nykyisen työelämän vaatimuksia ja työntekijän tarpeita vastaavaksi huomioiden erityisesti työelämän psyykkiset kuormitustekijät ja henkisen jaksamisen tukemisen.

Tulevaisuudessa yhä kasvavana ryhmänä ja tällä hetkellä lähes täysin vailla kuntoutuspalveluita ovat ihmiset, joilla on sekä mielenterveys- että (päihde-, lääke- tai huume-) riippuvuusongelma. Heille tulee mitä pikimmiten koordinoita ja kehittää asiantuntevat kuntoutuspalvelut, jotka sisältävät asiantuntemuksen sekä riippuvuus- että mielenterveysproblematiikasta. Sosiaali- ja terveyspalveluiden yhteistyötä ja toiminnan edellytyksiä ja työntekijöiden osaamista ko. kuntoutujien kohtaamiseen tulee kehittää.

Väestön ikääntyessä on enenevässä määrin kiinnitettävä huomiota ei vain ikääntyvien ihmisten fyysiseen toimintakyvyn säilymiseen, vaan myös henkiseen jaksamiseen ja mielenterveyskuntoutuksen kasvavaan tarpeeseen. Mielenterveyskysymykset tulee saattaa osaksi valmisteilla olevia ikäihmisiä koskevia kuntoutusohjelmia.

Kuntoutuspäällikkö Ulla Järvi
Mielenterveyskuntoutuksen kehittämiskeskus / Mielenterveyden keskusliitto
Albertinkatu 27 b, 00180 Helsinki
puh. 09 56577313 / 050 5211661
s-posti rehab.services@mtkl.inet.fi